

SAĞLIK TURİZMİ

Cavit Işık YAVUZ*

Öz: Tıbbi turizm, termal turizm, yaşlılara ve engellilere yönelik çeşitli hizmetler gibi bir grup hizmetleri kapsayan sağlık turizmi son yıllarda uluslararası sağlık alanında daha fazla gündeme gelmektedir. Sağlık turizmi alanının kapsamı, uygulanma biçimleri, ulusal ve uluslararası sağlık politikalarıyla ilişkisi, neden olabildiği etik sorunlar, üzerinde durulan konu başlıklarından bazılarıdır. Toplum ve Hekim'in bu özel dosyasında konu çeşitli boyutlarıyla ele alınmakta ve irdelenmektedir.

Anahtar sözcükler: sağlık turizmi, tıbbi turizm, küreselleşme

Health Tourism

Abstract: In recent years, health tourism, which includes a range of services such as medical tourism, thermal tourism, various services for elderly and disabled, has become more popular in the field of international health care. The scope of the health tourism field, the forms of its implementation, its relationship with national and international health policies, the ethical problems it may cause are some of the topics emphasized. In this special file of the Community and Physician, health tourism is addressed and examined thoroughly.

Key words: health tourism, medical tourism, globalization

Güneş, deniz, tatil ve ameliyat! Simsar hastaneler, tatil de dâhil tedavi, saç ektirme ve termal turizm paketleri! Giderek daha fazla rastlanılan bu tip reklamlar, turizmle tıp ve sağlığın yeni bir keşif noktasını oluşturuyor: Sağlık turizmi ve tıbbi turizm. İkiyi aynı kavram olarak tariflenmeyen bu iki terimi giderek daha sık duyuyor, ülkemizde de özellikle Sağlıkta Dönüşüm Programı ile birlikte ve küresel kapitalizmde sağlık alanında önemli bir bölgesel aktör olmaya heveslenen sağlık politikalarıyla daha sık gündemde olduğunu görüyoruz.

Tıbbi turizmde daha çok tıbbi işlemler ülke dışına taşınarak uluslararası bir ağ aracılığıyla sağlanırken, sağlık turizmi terimi ile tıbbi işlemleri de kapsayan ancak ek olarak yaşlılara yönelik verilen bazı hizmetlerle termal turizm olarak adlandırılan kaplıca vb alanlardaki hizmetleri ve engelli hizmetleri gibi hizmetleri de içeren daha geniş bir içerik kastediliyor. Bu içerikte tıbbi işlemler başlığında yer alanlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkün: Kozmetik cerrahi (meme, yüz ameliyatları, liposakşın vb), ağız diş sağlığı, kardiyoloji/kardiyak cerrahi, ortopedik cerrahi, obezite ameliyatları, fertilitte ve tüp bebek işlemleri, organ transplantasyonları, göz cerrahileri, çeşitli tanı ve tedavi süreçleri. Bu tıbbi turizm başlığına termal turizm (kaplıca, spa vb alanlar) ile yaşlı bakımı adıyla tanımlanan faaliyetleri ekleyerek genel olarak sağlık turizmi olarak adlandırılan

alan gittikçe genişliyor. Bu anlamda "tıbbi turizm" ve "sağlık turizmi" birbiri yerine kullanılmayan ve kapsamı farklı alanları oluşturuyor.

Kapitalizmin küreselleşmesiyle birlikte, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması, sadece üretimin değil hizmet sektörünün de küresel kurallarla ve aktörlerle işleyişini sağlıyor. Bu kurallar ve işleyiş, "sağlık reformu" uygulamalarıyla Dünya Sağlık Örgütü'nün "her bedene aynı elbise" benzetmesine konu olan piyasa yönelimli bir sağlık sistemi yapısı sağlanan ülkelere sağlık turizmini yeni "hedef sektör" olarak sunuyor. Böylece kendi sağlık sistemini piyasa kurallarına uygun olarak reforme eden ülke, küresel bir aktör olabilmenin yollarını arıyor. Tıpkı malların farklı ülkelerde ucuz üretimi gibi tıbbi hizmetin de tıbbi turizmle ucuz sağlanması ve kendi ülkelerinden daha ucuz hizmet bulabilmenin yolunu arayan insanlar söz konusu.

Sağlık ve tıbbi turizm sektörü, içerisinde sigorta kurumlarını ve şirketleri, sağlık kurumlarını, seyahat, konaklama ve ilgili kuruluşları, medyayı ve özellikle web sayfalarını, reklam, pazarlama ve simsar kişi ve kuruluşları içeren büyük bir ağdan oluşuyor ve bu ağ, ağırlıklı olarak küresel kapitalizmin dinamikleriyle yürüyen bir sektör olma özelliğini taşıyor.

Türkiye de bu pastadan pay kapmanın telaşı içinde. Bakanlık yetkililerini birkaç yıl önce

*Dr., Toplum ve Hekim Dergisi Hakem Kurulu Üyesi

yaptıkları açıklamalara göre 2023 yılında sağlık turizminden alınan payın 20-23 milyar TL'ye çıkması hedefleniyor. Sağlık serbest bölgeleri kurarak sağlık turizmine uygun alanlar oluşturulması da planlananlar arasında yerini almış durumda.

Giderek daha fazla gündeme gelen sağlık turizmi konusunda Toplum Hekim'in bu sayısı ile konuyu gündeme getirmek ve ele almak istedik. Hem kavramlarla kastedilenin içeriğine ve ekonomi politikasına hem de mevzuattaki değişimlere bakmaya çalıştık. Bu kapsamda da beş yazıyı sizlerle paylaşıyoruz.

Dosyamızda yer alan ilk yazıda Melike Yavuz, sağlık turizminin sağlık için yeni pazarlar aranan bir dönemde, "çevre kapitalist ülkelerin bir bölümü için bir ekonomik kalkınma stratejisi olarak, merkez kapitalist ülkeler içinse sağlık hizmetlerinin fahiş maliyetlerine ve artan bekleme listelerine geçici bir çözüm olarak" sunulduğunu belirtiyor. Bu çerçevede ülke örnekleri ve verilerini paylaşan Yavuz, neoliberalizmin güçlü argümanlarının bu sektörü hızla genişlettiğini vurguluyor.

Aslı Davas ise "Sağlık hizmetlerinin ulusötesi taşeronlaştırılması: tıbbi turizm" başlıklı yazısında Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve benzeri anlaşmalarla sağlık hizmetlerinin ticaretinin serbestleştiğini ve tıbbi turizmin de bu kapsamda "Üçüncü Dünya'nın fiyatlarıyla Birinci Dünya Sağlık hizmeti" sloganıyla pazarlandığını belirterek konuyu bu kapsamda ele alıyor. Sağlık turizmini küreselleşmenin özelleştirme eksenli sağlık reformlarının son bileşenlerinden biri olarak tanımlayan Davas, bu bileşenin ülkelerin ekonomilerine katkılarıyla ilgili kanıtların "güvenilmez ve eksik" olduğuna işaret ediyor.

Dosyanın üçüncü yazısı ise Kansu Yıldırım tarafından yazıldı. Yıldırım yazısında sağlık turizmini

"melez bir sektör" olarak nitelendirerek bu sektörün kamuda yönetim mantığı, özel sektörde ise sermaye birikim süreçleri aracılığıyla şekillendirildiğini belirtiyor. Yazıda sağlık turizmi ile ilgili planlamalarda dış politik müdahalelerin önemine ve bu kapsamda Körfez ülkeleriyle ilişkilere dikkat çekiliyor ve sağlık turizminin "makro-politik bir enstrümana" dönüştüğü vurgulanıyor.

Ebru Basa ise "Sağlık Turizmi, Şehir Hastaneleri Ve Sağlık Serbest Bölgeleri" başlıklı yazısında dünyada "yükselen pazar" olarak gösterilen sağlık turizminin ülkemizde de 10. Kalkınma Planı'nda "Sağlık Endüstrilerinde Yapısal Dönüşüm Programı" başlığında yer bulduğunu belirterek "sağlık turizminin bileşenleri olan medikal turizm, termal turizm, ileri yaşta kişilere yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinin" ülkemizdeki durumunu aktarıyor. Yazıda ayrıca konunun hem Kamu-Özel Ortaklığı projeleriyle hem de sağlık serbest bölgeleriyle ilişkisine değiniliyor.

Dosyamızın son yazısı ise Özgür Erbaş'tan. Erbaş yazısında sağlık turizmi ile ilgili mevzuatı irdeliyor. Yaklaşık sekiz yıldır konuya ilişkin düzenlemeler ve çeşitli yapılar oluşturulduğu vurgulanan yazıda mevcut durumun sağlık turizmi alanında "hizmet verecek kişi ve kuruluşlara mali kolaylıklar sağlanmasından ibaret" olduğunun altı çiziliyor. Çıkarılan Sağlık Turizmi ve Turistin Sağlığı Yönetmeliği'nin hukuki çerçeve oluşturulmasına elverişli olmadığı da yazının önemli bir saptaması.

Yazarlarımıza Toplum ve Hekim'in bu önemli dosyasına sundukları katkı için çok teşekkür ediyoruz. Dosyanın yeni ve tamamlayıcı yazılarla zenginleşmesi en büyük dileğimiz, bu anlamda okuyucularımızdan da katkı bekliyoruz, her sayıda olduğu gibi.